

УДК 378.14

ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Короткіх Михайло Анатолійович

м.Одеса

На основі використання сучасних підходів до освіти та її розвитку в демократичному суспільстві розглядаються проблеми професіоналізації викладачів вищих військових навчальних закладів та підвищення їх педагогічної майстерності як важливої складової системи підготовки фахівців Збройних Сил України. Особливу увагу приділено рівням підвищення педагогічної майстерності викладачів вищої військової школи, а також етапам їх формування й розвитку.

Ключові слова: освіта, вища військова освіта, система військової освіти, викладач вищого військового навчального закладу, педагогічна майстерність

викладачів, професійна діяльність, професійна підготовка.

В умовах демократизації та гуманізації вищої освіти, реалізації особистісно-розвивального підходу до формування майбутнього фахівця, особливої ваги набувають аспекти підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів.

Сучасний етап розвитку системи військової освіти ставить високі вимоги до професійних і особистісних якостей науково-педагогічного працівника. На сьогодні одним з пріоритетних завдань вищих

військових навчальних закладів є підготовка викладацьких кадрів до навчально-виховної, культурно-просвітницької та науково-дослідницької діяльності з високим рівнем педагогічної майстерності, з розвиненим творчим та інтелектуальним мисленням, військовою культурою, системою духовно-моральних цінностей.

Теоретико-методологічні основи наукового розв'язання загальнодидактичних проблем навчання військовослужбовців строкової служби викладено в літературі з розвитку педагогічної науки та практики в Україні. Суттєвий інтерес у цьому плані для нашого дослідження становлять праці А. М. Алексюка, С. У. Гончаренка, В. І. Євдокимова, В. О. Онищука, І. П. Підласого, В. І. Помогайба, Я. Б. Резника, С. Х. Чавдарова, І. Т. Федоренка, М. Д. Ярмаченка, В. В. Ягупова; концептуальні основи підготовки спеціалістів у військовій педагогіці розглядалися у працях В. П. Давидова, Л. М. Джигун, О. В. Діденко, В. Г. Кельбя, В. Я. Кікоть, І. А. Новака, В. А. Чернявського; педагогічною майстерністю викладачів розглядалися в працях сучасних вітчизняних науковців І. Д. Беха, С. У. Гончаренка, І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, В. М. Теслиюка, О. К. Бикова, І. Ф. Видріна, П. Г. Лузана, Л. М. Шовкуна, В. В. Федорчук.

Педагогами-науковцями (В. Андрущенко, М. І. Нещадим, І. П. Чистовська, В. В. Ягупов) досліджено теоретико-методологічні та методичні проблеми розвитку вищої освіти, вищої військової освіти, модернізації підготовки науково-педагогічних працівників, підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів.

У ряді досліджень розглянуті різні сторони педагогічної праці, особистості педагога та його діяльності, зокрема вітчизняними дослідниками активно розглядаються питання педагогічної майстерності (Є. С. Барбіна, І. А. Зязюн, Н. В. Кузьміна), педагогічної творчості (В. І. Загвязинський, В. А. Кан-Калик, С. О. Сисоєва), педагогічної культури (Є. В. Бондаревська, І. С. Якиманська).

Метою статті є аналіз проблеми підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів як у науково-педагогічній літературі, так і для теорії і практики вищих військових навчальних закладів.

Виходження України до європейського освітнього простору вимагає підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, що суттєво позначиться на якості підготовки випускників. Планомірне, систематичне підвищення кваліфікації педагогічних кадрів наразі являє собою головну проблему суспільного розвитку в контексті Болонського процесу і одне з найважливіших завдань освіти. Військова освіта, як одна із складових частин загальнодержавної системи освіти, повинна забезпечувати потреби держави і військових формувань у кваліфікованих офіцерських кадрах і сприяти зміцненню обороноздатності держави відповідно до Конституції та законів України [8].

Військово-професійна освіта ХХІ ст. має враховувати найважливіші тенденції, принципи розвитку всієї системи освіти у світі та нашій державі, призначення Збройних сил, основну мету навчання воїнів, забезпечення їх особистісного розвитку в умовах військової служби, завдання і зміст військово-дидактичного процесу, завдання загальнолюдського, національного і військового виховання [18].

Навчання у вищих військових навчальних закладах України відбувається на дуже високому рівні складності, однак при цьому створюються умови для формування атмосфери довірливості та варіативності навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей і схильностей до оволодіння професією. У зв'язку із цим змінюється й функція викладача вищих військових навчальних закладів України. Його діяльність набуває управлінської спрямованості щодо саморозвитку тих, що навчаються, створення для цього сприятливих умов, формування й динамічного розвитку потреб і здібностей суб'єктів навчального процесу [7].

Успішне розв'язання завдань військово-професійної освіти визначається належним рівнем розвитку теорії та методики військового навчання, наповненням їх сучасним гуманістичним змістом, своєчасним вирішенням організаційно-методичних проблем бойової та гуманітарної підготовки, навчання підрозділів і частин на основі особистісно орієнтованих технологій навчання, гуманізацією, гуманітаризацією та демократизацією військово-дидактичного процесу [18].

Проблема педагогічної майстерності військових викладачів посідає важливе місце в військовій освітній діяльності та вихованні військових кадрів. Кожний військовий офіцер зобов'язаний навчати та виховувати підлеглих, передаючи їм свої знання і досвід [15].

Фундатором науково-практичного напрямку педагогічної майстерності вважається академік І. А. Зязюн, який розглядає сутність педагогічної майстерності як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. До таких важливих властивостей належать: гуманістична спрямованість (домінанта на розвитку учня; бачити особистість, відчувати, розуміти й допомагати; у кожній малій справі бачити велику мету; «виросувати» особистість через відкриття, а не насадження; відповідати за свій вплив; відчувати моральне задоволення від розвитку учнів); професійна компетентність (комплекс знань з предмета, психології, педагогіки, методи, особистісна забарвленість знань; постійне оновлення знань); педагогічні здібності (комунікативні; перцептивні; динамізм; емоційна стабільність; оптимістичне прогнозування; креативність); педагогічна техніка (зовнішня і внутрішня) [11].

Педагогічна майстерність є мірилом їх культури, що віддзеркалює єдність знань, умінь, кваліфікації, військового мистецтва, особистих якостей [13].

Ш. О. Амонашвілі визначає її основні риси: «Бути майстром педагогічної справи – це означає мати вихідну позицію, ... яка є особистісно-гуманною; ...це яскрава особистість, мудра, чуйна, доброзичлива і принципова людина; ...це першодослідник теоретичних рекомендацій, який може їх переконливо довести або спростувати... Його творчість може збагатити педагогічну науку і практику новими висновками, дати початок новим ідеям і підходам» [2].

Педагогічна майстерність з технологічної точки зору – це система, основними компонентами якої є

висока загальна культура, гуманістична спрямованість, професійні знання та вміння, творчість і педагогічні здібності, технологічна компетентність [10].

В основі педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів лежить сукупність певних якостей, здібностей, знань, навичок, умінь і досвіду, ставлень, цінностей, наукового й педагогічного зростання, чіткості виокремлення та формулювання професійних завдань в навчальному процесі, творчої діяльності з узагальненням набутого та придбанням нового педагогічного досвіду у професійній діяльності. Оволодіння педагогічної майстерності потребує значного досвіду роботи військових викладачів та розвитком у них спеціальних здібностей як індикатора високого рівня професійної діяльності.

Сьогодні педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів нерозривно пов'язана із:

- професійним і загальним самовдосконаленням особистості військового викладача, що супроводиться результативністю та якістю викладацької діяльності;
- постійним розвитком його професійних здібностей, оволодіння сучасним інструментарієм педагогічних технологій, удосконаленням та використанням нових методів та засобів навчання, узагальненням старого й придбанням нового педагогічного досвіду;
- поглиблення науково-педагогічних знань і умінь для організації навчально-виховного процесу спрямованого на всебічний розвиток особистості та професійного його зростання;
- забезпечення безперервного формування цілісної системи професійних знань, умінь і навичок згідно ринку праці на засадах постійного професійного зростання особистісного й професійного потенціалу;
- динамічне науково-військове до до творчого пошуку, самовдосконалення та саморозвитку з формування високих військово-моральних якостей.

Етап підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів ха-

рактеризується такими особливостями:

- сформовані військово-педагогічні позиції, які відповідають кваліфікаційному професійному фахівцеві, діяльність якого спрямована на національне і військово виховання та навчання, що не суперечать сучасними вимогами суспільства, нашої державі та Збройним силам України;
- самовдосконаленням особистості військового педагога, його професійних та науково-дослідницьких якостей, знань, умінь та навичок, що дозволяють підвищити потенціал його педагогічної майстерності;
- удосконалення майстерності військово-педагогічного професіоналізму викладачів до професійної діяльності, що забезпечує можливість отримувати гарантований педагогічний результат;
- перехід до творчого рівня педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів з динамічним саморозвитком та готовністю до самовдосконалення.

В основі педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів лежить сукупність взаємозв'язаних професійних та педагогічних знань, умінь, навичок до професійної діяльності. Виокремимо кілька рівнів розвиненості педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів:

- 1) фундаментальний рівень: володіння основами педагогічно-професійної діяльності;
- 2) достатній рівень: володіння достатнім рівнем педагогічної діяльності;
- 3) високий рівень: характеризується високим рівнем саморозвитку до професійно-педагогічної діяльності;
- 4) творчий рівень: характеризується науково-педагогічним творчим стилем у педагогічній діяльності.

Таким чином, підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів їх спроможності забезпечувати якісну військову підготовку молоді до професійної діяльності в динамічних умовах суспільства є однією із найгостріших проблем сучасної вищої військової школи.

Література та джерела

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: Модульне навчання: Навч. посіб. – К.: ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества: [кн. для учителя] / Ш.А. Амонашвили. – К.: Освіта, 1991. – 111 с.
3. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть // Вища освіта України. – 2001. – № 1– С. 11-17.
4. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М.: Изд-во ин-та проф.
5. Гершунский Б.С. Философия образования. – М.: Московский психолого-социальный институт Флинта, 1998. – 432 с.
6. Зязюн І. А. Філософські проєкції освіти і освітніх технологій // Шлях освіти. – 1996. – № 1. – С.4-9.
7. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта / За ред. І. А. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – С. 11– 57.
8. Зелений В. І. Місце педагогічної культури у професійній діяльності офіцера внутрішніх військ МВС України // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. – К.: КІВС, 2001. – №6. – С. 360 – 362.
9. Нецадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К., 2003. – 766 с.
10. Педагогическое мастерство и педагогические технологии: Учебное пособие / Под ред. Л.К. Гребенкиной, Л.А. Байковой. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 256 с.
11. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Карамушенко, І.Ф. Кривоніс та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., дров. і перероб. – К.: Вища шк., 2004. – 422с.
12. Семенов О. М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету): Автореф. дис...д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 33 с.
13. Семиченко В. А. Плекаємо педагогічну майстерність: Навчальний посібник / В. А. Семиченко, О. С. Снісаренко,

- О. В. Брюховецька, А. Ш. Кудусова. – Вінниця: Планер, 2010. – 674 с.
14. Сисоєва С.О. Технології творчого розвитку особистості у процесі професійної підготовки // Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О.Сисоєва, А.М.Алексюк, П.М.Воловик та ін.; За ред. С.О.Сисоєвої. – К.: ВППОЛ, 2001. – 502 с.
15. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний (психологические основы). – 2-е изд. – М.: МГУ, 1984. – 344 с.
16. Чистовська І.П. Формування педагогічної компетентності майбутніх магістрів військового управління: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2006. – 223 с.
17. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
18. Ягупов В. В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби збройних сил України : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. В. Ягупов. Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2002. – 26 с.

На основе использования современных подходов к образованию и его развития в демократическом обществе рассматриваются проблемы профессионализации преподавателей высших военных учебных заведений и повышения их педагогического мастерства как важной составляющей системы подготовки специалистов Вооруженных Сил Украины. Особое внимание уделено уровням повышения педагогического мастерства преподавателей высшей военной школы, а также этапам их формирования и развития.

Ключевые слова: образование, высшее военное образование, система военного образования, преподаватель высшего военного учебного заведения, педагогическое мастерство преподавателей, профессиональная деятельность, профессиональная подготовка.

Based on the use of modern approaches to education and its development in a democratic society, the problems of professionalization of teachers of higher military educational institutions have been considered as well as the enhancement of their pedagogical skills as an important component of the training of the Armed Forces of Ukraine. Particular attention is paid to increasing levels of pedagogical skills of teachers of higher military schools and stages of their formation and development.

Key words: education, higher education, the system of higher education, teacher of higher military educational institutions, pedagogical skills of teachers, professional activities, professional training.